

32. lekce

Gramatika

Slovesa *velle, nolle, malle*

Kromě slovesa *esse* má latina ještě další nepravidelná slovesa. Patří mezi ně i tři slovesa vyjadřující vůli:

- *volō, velle, voluī, –* „chtít“
- *nōlō, nolle, noluī, –* „nechtít“
- *mālō, malle, mālūī, –* „raději chtít“

Tvary

Všechna tři slovesa mají nepravidelné tvary v indikativu přítomném, konjunktivu přítomném a v infinitivu. Tvar konjunktivu imperfekta je odvozen pravidelně od nepravidelného infinitivu (tj. stejným způsobem jako u slovesa *esse*). V ostatních časech přítomného systému se časují jako slovesa 3. konjugace, v perfektním systému jsou zcela pravidelná. Žádné z těchto sloves nemá pasivum ani gerundivum a gerundium. Imperativ má pouze sloveso *nolle*.

Prézentní systém

Indikativ přítomný				
sg.	1.	vol-ō chci	nōlō nechci	māl-ō raději chci
	2.	vīs	nōn vīs	mā-vīs
	3.	vul-t	nōn vult	mā-vult
pl.	1.	vol-u-mus	nōl-umus	māl-umus
	2.	vul-tis	nōn vultis	mā-vultis
	3.	vol-u-nt	nōl-u-nt	māl-unt
Indikativ imperfekta				
sg.	1.	vol-ē-bam chtěl jsem	nōl-ē-bam nechtěl jsem	māl-ē-bam raději jsem chtěl
	2.	vol-ē-bās	nōl-ē-bās	māl-ē-bās
	3.	vol-ē-bat	nōl-ē-bat	māl-ē-bat
pl.	1.	vol-ē-bāmus	nōl-ē-bāmus	māl-ē-bāmus
	2.	vol-ē-bātis	nōl-ē-bātis	māl-ē-bātis
	3.	vol-ē-bant	nōl-ē-bant	māl-ē-bant
Indikativ futura I				
sg.	1.	vol-a-m budu chtít	nōl-a-m nebudu chtít	māl-a-m raději budu chtít
	2.	vol-ē-s	nōl-ē-s	māl-ē-s
	3.	vol-e-t	nōl-e-t	māl-e-t
pl.	1.	vol-ē-mus	nōl-ē-mus	māl-ē-mus
	2.	vol-ē-tis	nōl-ē-tis	māl-ē-tis
	3.	vol-e-nt	nōl-e-nt	māl-e-nt

Konjunktiv prézentu				
sg.	1.	vel-i-m ať chci	nōl-i-m ať nechci	māl-i-m ať raději chci
	2.	vēl-i-s	nōl-i-s	māl-i-s
	3.	vel-i-t	nōl-i-t	māl-i-t
pl.	1.	vel-i-mus	nōl-i-mus	māl-i-mus
	2.	vēl-i-tis	nōl-i-tis	māl-i-tis
	3.	vel-i-nt	nōl-i-nt	māl-i-nt
Konjunktiv imperfekta				
sg.	1.	velle-m chtěl bych	nōlle-m nechtěl bych	mälle-m raději bych chtěl
	2.	vellē-s	nōllē-s	mällē-s
	3.	velle-t	nōlle-t	mälle-t
pl.	1.	vellē-mus	nōllē-mus	mällē-mus
	2.	vellē-tis	nōllē-tis	mällē-tis
	3.	velle-nt	nōlle-nt	mälle-nt
Infinitiv prézentu				
		velle chtít	nōlle nechtít	mälle raději chtít
Participium prézentu				
		vol-ē-ns, entis chtějící	nōl-ē-ns, entis nechtějící	māl-ē-ns, entis raději chtějící
Imperativ				
sg.	2.	—	nōl-i! nechtěj!	—
pl.	2.	—	nōl-i-te! nechtějte!	—

Ve spojení s infinitivem prézentu je imperativ slovesa *nōlle* další možností, jak v latině vyjádřit zákaz:

nōlī quaerere „neptej se!“

nōlī mīrārī „nediv se!“

nōlīte quaerere „neptejte se!“

nōlīte mīrārī „nedivte se!“

Tvary indikativu futura a konjunktivu imperfekta sloves *nōlle* a *mälle* se ve všech osobách kromě 1. osoby singuláru liší pouze tím, že v indikativu futura je jedno *-l-*, kdežto v konjunktivu imperfekta jsou dvě *-ll-*.

Perfektní systém

V perfektním systému jsou tvary zcela pravidelné, proto jsou v následujícím přehledu uvedeny pouze tvary první osoby singuláru:

indikativ perfekta	volu-i	nōlu-i	mālu-i
indikativ plusquamperfekta	volu-eram	nōlu-eram	mālu-eram
indikativ futura II	volu-erō	nōlu-erō	mālu-erō
konjunktiv perfekta	volu-erim	nōlu-erim	mālu-erim
konjunktiv plusquamperfekta	volu-issem	nōlu-issem	mālu-issem
infinitiv perfekta	volu-isse	nōlu-isse	mālu-isse

Tato slovesa nemají supinum, a tedy ani tvary odvozené od supinového kmene.

Vyjádření zákazu v latině

Zákaz lze v latině vyjádřit třemi způsoby:

- imperativem *nōlī* / *nōlīte* s infinitivem: *nōlī laudāre* „nechval“, *nōlīte laudāre* „nechvalte“;
- konjunktivem perfekta se zápornou *nē*: *nē laudāveris* „nechval“, *nē laudāveritis* „nechvalte“;
- konjunktivem prézentu se zápornou *nē*: *nē laudēs* „nechval“, *nē laudētis* „nechvalte“.

Nejsilnější zákaz vyjadřuje konjunktiv perfekta, nezdvořilejší je zákaz pomocí imperativu *nōlī/nōlīte*.

Konstrukce po slovesech *velle*, *nōlle*, *mālle*

Po slovesech *velle*, *nōlle* a *mālle* následuje:

- prostý infinitiv
- akuzativ s infinitivem
- konjunktivní věta beze spojky

Prostý infinitiv se používá v případě, že podměty slovesa *velle* / *nōlle* / *mālle* a infinitivu jsou totožné, např.:

<i>Volō discēdere.</i>	Chci odejít. (tj. já chci, já odejdu)
<i>Nōlō illum librum legere.</i>	Nechci číst tu knihu. (tj. já nechci, já nebudu číst)
<i>Mālō tacēre.</i>	Raději chci mlčet. (tj. já raději chci, já budu mlčet)

Akuzativ s infinitivem se používá v případě, že podměty slovesa *velle* / *nōlle* / *mālle* a infinitivu jsou odlišné. V češtině se obvykle používá vedlejší věta zádadací se spojkou „aby“, např.:

<i>Volō tē discēdere.</i>	Chci, abys odešel. (tj. já chci, ty odejdeš)
<i>Nōlō tē illum librum legere.</i>	Nechci, abys četl tu knihu. (tj. já nechci, ty nebudeš číst)
<i>Mālō tē tacēre.</i>	Raději chci, abys mlčel. (tj. já raději chci, ty budeš mlčet)

Místo akuzativu s infinitivem se někdy objevuje volně připojený konjunktiv beze spojky. Po čase hlavním se používá konjunktiv prézentu a po čase vedlejším konjunktiv imperfekta, např.:

<i>Volō discēdās.</i>	Chci, abys odešel.
<i>Nōlēbam illum librum legerēs.</i>	Nechtěl jsem, abys četl tu knihu.
<i>Mālō taceās.</i>	Raději chci, abys mlčel.

Sloveso *mālle* se také často vyskytuje ve spojení se dvěma infinitivy a adverbiem *quam* „než“. Tato konstrukce vyjadřuje srovnání dvou dějů.

Rōmānī mālēbant pugnāre quam servīre. Římané chtěli raději bojovat než sloužit.

Rozšíření: Imperativ II

Kromě imperativu, kterým jsme se dosud zabývali, disponuje latina ještě tzv. imperativem II, nazývaným někdy také imperativ futura. Používá se zejména v zákonech a nařízeních. Do češtiny lze přeložit imperativem nebo pomocí přací částice „necht“ s přítomným časem.

Imperativ II má na rozdíl od imperativu I také tvary pro třetí osobu singuláru a plurálu. Imperativ II se tvoří od sloves všech konjugací pomocí přípon *-tō* (2. a 3. os. sg.), *-tōte* (2. os. pl.) a *-ntō* (3. os. pl.).

	1. konjugace	2. konjugace	3. konjugace	3. konjugace, typ <i>capīō</i>	4. konjugace
2. sg.	laud-ā-tō chval, necht chváliš	mon-ē-tō napomínej, necht napomínáš	leg-i-tō čti, necht čteš	cap-i-tō chytej, necht chytáš	aud-ī-tō slyš, necht slyšíš
3. sg.	laud-ā-tō necht chválí	mon-ē-tō necht napomíná	leg-i-tō necht čte	cap-i-tō necht chytá	aud-ī-tō necht slyší
2. pl.	laud-ā-tōte chvalte, necht chváľíte	mon-ē-tōte napomínejte, necht napomínáte	leg-i-tōte čtete, necht čtete	cap-i-tōte chytejte, necht chytáte	aud-ī-tōte slyšte, necht slyšíte
3. pl.	laud-a-ntō necht chválí	mon-e-ntō necht napomínají	leg-u-ntō necht čtou	cap-i-u-ntō necht chytají	aud-i-u-ntō necht slyší

Deponentní slovesa imperativ II nemají, ale některá nepravidelná slovesa ano. Z dosud probíraných jsou to slovesa *esse* a *nōlle*:

2. sg.	es-tō buď, necht jsi	nōl-ī-tō nechtěj, necht nechceš
3. sg.	es-tō budiž, necht je	nōl-ī-tō necht nechce
2. pl.	es-tōte buďte, necht chváľíte	nōl-ī-tōte nechtějte, necht nechcete
3. pl.	s-u-ntō necht chválí	nōl-u-ntō necht nechťjí

U slovesa *sciō*, *scīre* nahrazuje imperativ II tvary imperativu I (*scītō* „věz“, *scītōte* „vězte“), viz také 7. lekce.

Slovní zásoba

abiciō, ere, iēcī, iectum

aliter

amābilis, e +dat.

amplector, ī, amplexus sum

bal(i)neum, ī, n.

- bal(i)nea, ōrum, n. / bal(i)neae, ārum, f.

cūriōsus, a, um

custōdiō, ěre, ěvī, ětum

dēmum

distinguō, ere, stīnxī, stinctum

dōnō, āre, āvī, ātum

etiāmsī

focus, ī, m.

īnferior, ius

intrō, āre, āvī, ātum

īrācundus, a, um

īrāscor, ī, īrātus sum +dat.

laetitīa, ae, f.

magnitūdō, inis, f.

marītus, ī, m.

mātrōna, ae, f.

nūbō, ere, nūpsī, nūptum +dat.

occupātus, a, um

onerō, āre, āvī, ātum

palaestra, ae, f.

Phoebus, ī, m.

potius

quārē

querēla, ae, f.

rādīx, ěcis, f.

recitō, āre, āvī, ātum

sapiō, ere, sapiī, –

scūtum, ī, n.

sempiternus, a, um

ūnā

- ūnā cum

vel

vellō, ere, vellī, vulsum

velō, āre, āvī, ātum

verberō, āre, āvī, ātum

vērē

verēcundia, ae, f.

Vestālis, e

- Vestālis, is, f.

volō, āre, āvī, ātum

odhodit, zahodit

jinak

laskavý, milý (někomu)

obejmout, oblíbit si

koupele, lázně

- lázně

zvědavý

hlídat, chránit, střežit

konečně, teprve

rozlišit, rozeznat, stanovit, určit

darovat

i když, ačkoliv, i kdyby

krb, ohniště,

nižší, níže postavený, horší

vejít, vstoupit

popudlivý, náchylný ke zlosti, prchlivý

zlobit se, být rozzloben

radost, veselost

velikost

manžel

paní (zvl. vznešená, s dobrými mravy), manželka

vdát se za koho, vzít si koho

zaměstnaný, zaneprázdňený

naložit, obtěžkat, zahrnout (něčím)

hřiště, cvičiště

Foibos (Apollónovo příjmení), Apollón

spíše

proč

stížnost, nářek

kořen, původ

předčítat (zprávy, listiny, svoje literární díla)

chutnat, být rozumný, rozumět, mít rozum

štit

věčný, trvalý, stálý

společně, spolu, zároveň

- společně s

nebo

škubat, trhat, rvát

zahalit, zakrýt, pokrýt, obléct

bít, bičovat, tlouct

pravdivě, podle pravdy, správně

skromnost, slušnost, úcta

Vestin

- Vestálka

letět, létat

Cvičení

1. Doplňte tabulku

laudāre	esse	velle	nōlle	mālle
laudat				
laudābis				
laudās				
laudant				
laudāvērunt				
laudent				
laudāverant				
laudātis				
laudātur				
laudāveritis				
laudāns				
laudāte				
laudāvistī				
laudāvissem				
laudārēs				
laudābō				
laudāvisse				
laudābat				
laudēmus				
laudāverō				

2. Vyberte tvary sloves *velle*, *nōlle*, *mālle*

futurum I: velīs, māllent, volēmus, mālēs, nōlet, vellēmus, nōlam, volās, volam, volent, vellās, nōllēs, nōlētis, mālām, malam, mālēs, vellentur

konjunktiv prēzentu: volam, malās, malīs, velantur, mālīs, velint, volēmus, volātis, vellit, mällēs, mālim, nōlam, nūllam, nōlī, velās

3. K rozkazu doplňte zákaz. Vyjádřete ho všemi způsoby.

dēsine	discēdite
timēte	loquere
pergite	portā
exhaurī	permittite
ēgrediminī	cēnsē
currite	improbis sīs
crēde	

4. K zázaku doplňte rozkaz

1. Nōlī hanc epistulam amīcō tuō ostendere.
2. Nōlī flēre.
3. Nōlīte irāscī.
4. Nōlī uxōrī crēdere. (Plaut. *Cas.* 387)
5. Id iam ā mē expectāre nōlī. (podle Cic. *fin.* 2, 35, 118)
6. Nōlīte eum imitārī.
7. Nōlī mihi invidēre.

5. Sloveso v závorce dejte do správného tvaru

1. Incolae illius civitatis interrogatī sunt, utrum sē trādere Rōmānīs an pugnāre (*mālle*) _____.
2. Numquam id voluisset; sed sī voluisset, (*ego; pārēre*) _____. (podle Cic. *Lael.* 37)
3. Maximē autem date operam ut valeātis, sī nōs vultis (*valēre*) _____. (Cic. *fam.* 14, 18, 2)
4. Facile addūcuntur pecūniae magnitūdine, ut (*velle*) _____ vēndere. (Cic. *leg. agr.* 2, 72)
5. Tēcum vīvere possem et maximē (*velle*) _____. (Cic. *fam.* 5, 15, 2)
6. Etiam sī oppetenda⁷⁴ mors esset, domī atque in patriā (morī) (*ego; mālle*) _____ quam in externīs atque aliēnīs locīs. (Cic. *fam.* 4, 7, 4)
7. Nōlēbat eum trīstitiā suā trīstem (*facere*) _____.

6. Nahradte český překlad správným latinským výrazem

1. Cum (*chtěl*) _____ discēdere, ā cōsulibus retentus est. (podle Cic. *ad Q. fr.* 3, 2, 2)
2. Percipitis, quid (*chci*) _____ vel potius quid (*nechci*) _____ dīcere. (podle Cic. *Cael.* 69)
3. Ipsī quoque haec possunt facere, sed (*nechtějí*) _____. (Sen. *epist.* 104, 26)

⁷⁴ *oppetō, ere, petivī, petitum* „jít něčemu vstříc“, *mortem oppetere* „zemřít“

4. Quaesīvit ex hospitibus, utrum legere an ambulāre (*raději chtějí*) _____.
5. Quemcumque (*chce*) _____, cotidiē videt. (Sen. *epist.* 55, 11)
6. Sī possem, dolōrem tuum minuere (*chtěl bych*) _____.
7. Hominēs hortandī sunt, ut discere (*chtěli*) _____.
8. (*Chceš*) _____ scīre, quid vērē (*chtěl*) _____? (podle Sen. *benef.* 5, 6, 7)
9. Arbitror eōs id facere (*nechtěli*) _____.
10. Dūcunt (*toho, který chce*) _____ fāta, (*toho, který nechce*) _____ trahunt. (Sen. *epist.* 107, 11)
11. Ariston dicēbat sē (*raději chce*) _____ adulēscentem trīstem quam hilarem⁷⁵ et amābilem turbae. (Sen. *epist.* 36, 3)

7. Doplňujte slovesa *velle*, *nōlle*, *mālle* podle smyslu

1. Tū _____ domum pulchram emere.
2. Parentēs filiōs laudāre quam punīre _____.
3. Ovidius Rōmā discēdere _____, sed coāctus est.
4. _____ dēcipere amīcum tuum!
5. Nēmō suōs prōdere et urbem hostibus trādere _____.
6. Omnēs hominēs bonī et probī putārī _____.
7. Nōs semper laudārī quam vituperārī _____.
8. Multī ōtium quam glōriam _____.
9. Sī id facere _____, etiam patre invītō id facerem.

8. Rozlište případy, kdy se jedná o prostý infinitiv a kdy o akuzativ s infinitivem

1. Id tē scīre volūi. (Cic. *Att.* 6, 3, 8)
2. Tē cōgnōscere volūi.
3. Nihil male in eā rē facere voluit.
4. Agrōs emī vult; quaerit pecūniam. (podle Cic. *leg. agr.* 1, 2)
5. Agrōs in eā regiōne emere vult.

⁷⁵ *hilaris*, e „veselý“

6. Iter per Siciliam facere voluit. (podle Cic. *Verr.* II 4, 61)
7. Dux urbem vastārī nōluit.
8. Sextum scūtum abicere nōlēbam. (Cic. *Att.* 15, 29)
9. Nōluī molestus esse.
10. Nōlumus hoc bellum vidērī. (Cic. *Phil.* 8, 4)
11. Nōlumus ingrātī vidērī.
12. Nōlō tibi umquam dēesse laetitiam. (Sen. *epist.* 23, 3)

9. Nahradřte vazbu akuzativu s infinitivem konjunktivní větou a naopak

1. Volō mihi crēdās.
2. Nōlēbāmus vōs dē eā rē loquī.
3. Caesar mē vult esse lēgātum suum. (podle Cic. *Att.* 2, 19, 5)
4. Ille vōs salvōs esse voluit.
5. Volunt liberīs eius cōsulātis.
6. Nōluimus ēgrederēmini.
7. Nōlō tē dēcipī.
8. Quid vīs faciam? (Ter. *Eun.* 1054)

10. Dejte do závislosti na uvedených výrazech

1. Numquam voluī populō placēre. (Sen. *epist.* 29, 10)
Seneca dīxit
2. Cūr nōn vult loquī?
Interrogāvimus
3. Nōlī oblivīscī beneficiōrum meōrum!
Tē hortātus sum
4. Māvult discēdere quam manēre.
Dīcit
5. Nōlunt discere quī numquam didicērunt. (podle Sen. *dial.* 5, 36, 4)
Seneca scrībit
6. Nōlite id permittere!
Vōs rogant

11. Vyberte správný tvar nebo správné tvary

1. Hippodamus nōn rogāvit, num quid (*velim, vellem, voluī, volēbam, voluissem, voluerim*). (podle Cic. *ad Q. fr.* 3, 1, 21)
2. Sciō Tuberōnem⁷⁶ domī manēre (*velle, voluisse*). (Cic. *Lig.* 21)
3. Eius exemplum utinam imperātōrēs nostrī sequī (*voluissent, vellent, volēbant, voluerant*)! (Nep. *Ages.* 4, 2)
4. Multum autem interest, utrum peccāre aliquis (*nōlit, nōllet, nōn vult*) an (*nescit, nesciret, nesciat*). (Sen. *epist.* 90, 46)
5. Sententiam meam tibi (*ignōtō, ignōtam, ignōtus*) esse nōlēbam. (podle Cic. *fam.* 10, 25, 3)
6. Distinguāmus, utrum aliquis nōn (*potest, posset, possit*) an (*nōlit, nōllet, nōn vult*): multōs absolvēmus, sī (*coeperimus, coeperāmus*) ante iūdicāre quam irāscī. (Sen. *dial.* 5, 29, 2)
7. (*nōlīte, nōlī*) mala tua facere tibi ipse graviōra et tē querēlis onerāre. (Sen. *epist.* 78, 13)
8. Nocēre posse et (*nōlle, nōn vult, nōluisse, nōlit*) laus amplissima est. (Publil. N 21)

12. Vyberte z nabídky a doplňte do vět. Vymyslete vlastní příklady.

bonus – malus, flēre – gaudēre, ōtiōsus – occupātus, scīre – ignōrāre, tacēre – loquī

1. Multī _____ quam _____ esse mālēbant.
2. Si hominēs prīncipem crūdēlissimē rēgnantem timent, _____ quam _____ mālunt.
3. Quis māllet _____ quam _____ ?
4. Utrum ea, quae futūra sunt, _____ an _____ māvīs?
5. _____ an _____ vidērī māluit?

13. Odlište tvary slovesa *velle* od tvarů jiných slov

1. Hieme caput **velant**.
2. **Vīs** alterum exemplum? (Sen. *epist.* 104, 29)
3. **Vīs** nōbīs est timenda. (podle Cic. *Att.* 2, 21, 5)
4. Capite **velātō** in templum intrāre nōn potuērunt.
5. Quaesīvit ā mē **vellemne** sēcum in castra proficiscī. (podle Nep. *Hann.* 2, 4, 80)

⁷⁶ Tuberō, ōnis, m. „Tubero“

6. Ingeniū **vīs** praeceptis alitur. (podle Sen. *epist.* 94, 30)
7. Dīc mihi, quaesō:⁷⁷ Quis ea est, quam **vīs** dūcere uxōrem? (Plaut. *Aul.* 170)
8. Ipse deus, simulatque⁷⁸ **volam**, mē solvet. (Hor. *epist.* 1, 16, 78)
9. Cōstituendum est, quid **velimus**, et in eō persevērandum. (Sen. *epist.* 23, 8)
10. Plūs tamen **vīs** potuit quam voluntās patris aut verēcundia aetātis. (Liv. 1, 3, 10)
11. Nōn **vīs** esse irācundus? Nē fueris cūriōsus. (Sen. *dial.* 5, 11, 1)
12. Aquila⁷⁹ enim avī (= ave) **volat** nullā vehementius. (podle Cic. *div.* 2, 144)
13. In silvā et in hortō rādīcēs herbārum **vellimus**.

14. Ke tvarŭm imperativu I nebo konjunktivu prĕzentu doplŕite tvary imperativu II pro danou osobu

age, videat, crĕdite, putent, iŭdicāte, este, capiat, es, agant, pōnite, dent, legat

15. Nahradŕte tvary imperativu I nebo konjunktivu prĕzentu tvary imperativu II

1. Virginēs Vestāles in urbe *custōdiant* _____ ignem focī pŭblicī sempiternum. (Cic. *leg.* 2, 20)
2. *Celebrāte* _____ illōs diēs cum coniugibus ac liberīs vestrīs. (podle Cic. *Catil.* 3, 23)
3. Deōrum Mānium iŭra sāncta *sint* _____. (Cic. *leg.* 2, 22)
4. Huic *habē* _____ grātiam. (podle Plaut. *Most.* 1180)
5. Vōs hīc hodiē *cĕnāte* _____ ambō. (Plaut. *Rud.* 1423)
6. Poena violātī iŭris *sit* _____. (Cic. *leg.* 2, 22)
7. Sī dē mē ipsō plŭra dīcere vidēbor, *ignōscite* _____. (podle Cic. *Sest.* 31)
8. Bonus es _____ .
9. Eum virum optimum esse *iŭdicāte* _____ (podle Cic. *S. Rosc.* 109)
10. Illum id dīcere *crĕde* _____ .

⁷⁷ *quaesō* „prosím“

⁷⁸ *simulatque* „jakmile“

⁷⁹ *aquila, ae, f.* „orel“

16. Přeložte do češtiny

1. Nōli verberāre lapidem, nē perdās manum. (podle Plaut. *Curc.* 197)
2. Errat, sī quis illōs putat nocēre nōlle: nōn possunt. (Sen. *epist.* 95, 49)
3. Nūlla est igitur haec amīcītia, cum alter vērum audire nōn vult, alter ad mentiendum parātus est. (Cic. *Lael.* 98)
4. Esse quam vidēri bonus mālēbat. (Cic. *Catil.* 54, 5)
5. Dēsīnāmus, quod voluimus, velle. (Sen. *epist.* 61, 1)
6. Quās (= litterās) cum accēperis, faciēs, quod volēs. (Cic. *fam.* 2, 17, 7)
7. Sī princīpēs Graeciae vultis esse, castrīs est vōbīs ūtendum, nōn palaestrā. (Nep. *Epam.* 5, 4)
8. Nōli metuere; ūnā tēcum bona mala tolerābimus. (Ter. *Phorm.* 556)
9. Nōlite existimāre maiōrēs nostrōs armīs rem pūblicam ex parvā magnam fēcisse. (Sall. *Catil.* 52, 19)
10. Idem velle atque idem nōlle, ea dēmum firma amīcītia est. (podle Sall. *Catil.* 20, 3)
11. Sī velim nōmināre illōs hominēs, nōnne possum? (podle Cic. *Verr.* II 4, 14)
12. Sī mē nōlet dūcere uxōrem, genua (eius) amplectar atque obsecrābō. (podle Plaut. *Mil.* 1239)
13. Utrum māvīs habēre multum an satis? Quī multum habet, plūs cupit. (Sen. *epist.* 119, 6)
14. Sī vīs vincere iram, nōn potest tē illa (vincere). (Sen. *dial.* 5, 13, 1)

17. Přeložte do latiny

1. Zeptali jsme se ho, proč nám nechce dát tu knihu.
2. Učitelé se často žáků neptají, o čem chtějí mluvit.
3. Raději by chtěli být doma než na statku.
4. Nechci, abys to všechno dělal sám.
5. Vysvětlete jim, proč se nepřátelé chtěli zmocnit onoho města.
6. Je třeba se ptát, zda chtějí odejít nebo zda jsou nuceni (odejít).
7. Kdo chce být raději nemocný než zdravý?
8. Je zjevné, že nechtěli být pokládáni za nevzdělané.
9. Nechtěli, abychom byli zanecháni v provincii.
10. Budeš chtít, abych ti poslal dopis?

11. Nedomnívej se, že tenhle člověk splní svoje sliby.
12. Mnozí z nich chtěli raději zemřít než být předáni nepřátelům.
13. Neptejte se mě, co si myslím.

18. Přečtete si text a odpovězte na otázky Epigramy (Martialis)

1. Exigis ut **nostros** donem tibi, Tucca, libellos.
Non **faciam**: nam vis vendere, non legere. (Mart. *epigr.* 7, 77)
2. Laudas balnea versibus trecentis
cenantis bene Pontici, Sabelle,
vis cenare, Sabelle, non **lavari**. (Mart. *epigr.* 9, 19)
3. Fugerit an⁸⁰ Phoebus mensas cenamque Thyestae
ignoro: fugimus nos, Ligurine, **tuam**.
Illa quidem lauta est **dapibusque** instructa superbis,
sed nihil omnino te recitante placet.
Nolo mihi **ponas** rhombos mullumve bilibrem
nec volo boletos, **ostrea** nolo: tace. (Mart. *epigr.* 3, 45)
4. Nubere vis Prisco: non miror, Paula; sapisti.
Ducere te non vult Priscus: et ille sapit. (Mart. *epigr.* 9, 10)
5. Cum voco te dominum, noli tibi, Cinna, placere:
saepe etiam servum sic resaluto tuum. (Mart. *epigr.* 5, 57)
6. Quod⁸¹ non argentum, quod non tibi mittimus aurum,
hoc facimus **causa**, Stella **diserte**, tua.
Quisquis magna dedit, **voluit sibi magna remitti**;
fictilibus **nostris** exoneratus eris. (Mart. *epigr.* 5, 59)
7. Uxorem quare locupletem ducere nolim
quaeritis? Uxori nubere nolo meae.
Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:
non aliter fiunt⁸² femina virque **pares**. (Mart. *epigr.* 8, 12)
8. Bellus homo et magnus vis idem, Cotta, videri:
sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est. (Mart. *epigr.* 1, 9)
9. Nil⁸³ recitas et vis, Mamerce, poeta videri.
Quidquid vis **esto**, dummodo nil **recites**. (Mart. *epigr.* 2, 88)

80 *an*: zde použito místo *num*

81 *quod*: „to, že“

82 *fiunt*: „stávají se“

83 *nil*: *nihil*

Odpovězte

1. Přepište slovosled následujících veršů:
 - *Fugerit an Phoebus mensas cenamque Thyestae ignoro.*
 - *Uxorem quare locupletem ducere nolim quaeritis?*
2. K jakému substantivu se vztahuje zájmeno *tuam*?
3. K uvedeným slovům uveďte substantivum, adjektivum nebo zájmeno, se kterým se shodují: *cenantis, dapibus, nostros, causa, diserte.*
4. Vyhledejte a určete tvary sloves *velle, nolle a malle.*
5. Vyskytuje se v básních ablativ absolutní?
6. Jak se jmenují adresáti epigramů, které Martialis v některých epigramech zmiňuje? Podle tvaru vokativu uveďte nominativ.
7. Obsahují následující věty akuzativ s infinitivem nebo prostý konjunktiv: *voluit sibi magna remitti; ducere te non vult Priscus?*
8. Určete tvar *ponas* a zdůvodněte jeho použití.
9. Určete tvary *faciam, lavari, nostris, pares, esto, recites.*
10. Vyskytuje se v textu neutrum zájmena *quisquis*?
11. Je tvar *ostrea* v tomto textu femininum nebo neutrum? Proč?
12. Doplňte správné sloveso: *Tullia Ciceroni nupsit, Cicero Tulliam uxorem _____.*
13. Vyberte, co Martialis v uvedených epigramech kritizuje: bohatství, špatné básníky, nerovnost mezi muži a ženami, chválení za účelem dosažení nějakého prospěchu, samolibost, obžerství.

Slovní zásoba

bellus, a, um	pěkný, hezký, roztomilý
bilibris, e	dvoulibrový
bōlētus, ī, m.	hřib
daps, is, f. (obvykle v pl.)	hostina
disertus, a, um	výřečný, výmluvný
dummodo (s konjunktivem)	jen ať, jen když, jen aby
exigō, ere, ēgī, āctum	požadovat, dokončit, vyhnat
exonerō, āre, āvī, ātum	zbavit nákladu, ulehčit, zbavit povinnosti, závazku
fictilis, e	hliněný, z hlíny
▪ fictile, is, n.	▪ hliněná nádoba
lautus, a, um	pěkný, nádherný, skvělý, slušný
locuplēs, ētis	bohatý
mullus, ī, m.	parmice (mořská ryba, oblíbená u Římanů)
omnīnō	vůbec, úplně, celkem, zcela
ostreum, ī, n., pův. ostrea, ae, f.	škeble, ústřice
placēre sibi	líbit se sám sobě, být domýšlivý, samolibý, být spokojen sám se sebou
pusillus, a, um	maličký, nepatrný
resalūtō, āre, āvī, ātum	navzájem pozdravit
rhombus, ī, m.	kambala (mořská ryba)
Thyestēs, ae, m.	Thyestes

Živá slova

Deo volente.

Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.

Noli tangere circulos meos!

Quantum satis. (Q. S.)

Quantum vis. (Q. V.)

Si vis amari, ama!

Si vis pacem, para bellum.

Volens nolens.

circulus, ī, m.	kruh, kolo, kružnice, oběh, kroužek	cirkulace
-----------------	-------------------------------------	-----------